



# INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ  
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yıl: 4, Sayı: 12, Eylül 2017, s. 156-171

Serdal DENİZ<sup>1</sup>, Hakan SARI<sup>2</sup>

## ÖZEL EĞİTİM SINIFINA DEVAM EDEN HAFİF DÜZEY ZİHİN ENGELLİ ÖĞRENCİLERE OKUMA-YAZMA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ<sup>3</sup>

### Özet

Bu araştırmanın amacı 1) Özel eğitim sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin neler olduğunu ortaya çıkarmak, 2) Özel eğitim sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok tercih edilen yöntemi belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan 'görüşme yöntemi' bu araştırmanın yöntemi olarak kullanılmıştır. Araştırmada Konya İli Milli Eğitim Müdürlüğü İlköğretim okulları özel eğitim sınıf öğretmenlerinden 27 öğretmen seçilmiştir. Veriler, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği' kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler 'İçerik Analizi Yöntemi' ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 1) özel eğitim sınıf öğretmenleri, zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde farklı yöntemler kullanmaktadırlar. 2) özel eğitim sınıflarındaki zihin engelli öğrencilerin farklı gelişimsel özelliklere sahip olması ve bu öğrencilere yönelik hazırlanmış okuma-yazma ve diğer ders kitaplarının olmaması öğretmenlerin ortak bir yöntem kullanmamalarına neden olmaktadır. 3) öğretmenler en çok sırasıyla cümle yöntemi, ses temelli cümle yöntemi, ses yöntemi ile karma yöntemi daha çok tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Zihin engelli öğrenciler, Özel eğitim sınıfı, Okuma-Yazma öğretimi.

## AN EVALUATION OF TEACHERS' PERSPECTIVES ON TEACHING METHODS OF INITIAL READING AND WRITING FOR CHILDREN WITH MENTAL RETARDATION IN SPECIAL CLASSROOM IN MAINSTREAM SCHOOLS

### Abstract

The aim of this research is to determine which methods the teachers use and the method they prefer mostly in teaching reading and writing to the mentally handicapped students who are enrolled in special classes. In this research, twenty-seven teachers were selected for this study who works in special classes in Konya Local Education Authority. The data were obtained through semi-structured interviews, which is one of the qualitative research methods. The data were analysed with the 'Content Analysis Method'. According to the findings, special education class teachers use different methods in teaching

<sup>1</sup>Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim ABD, serdaldeniz1@gmail.com

<sup>2</sup>Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim ABD, hakansari@gmail.com

<sup>3</sup> Bu çalışma 1. yazarın 2008 yılındaki yüksek lisans tezinden elde edilmiş ve 24. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 2015de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

reading and writing to mentally handicapped students. Since mentally handicapped students in special education classes have different developmental characteristics and there are not ready to use reading-writing books and textbooks and other materials, the teachers have different approaches and use different methods they use in teaching reading and writing. According to the opinions of teachers, the methods they prefer to use different methods. The most preferred methods, respectively, are sentence method, sound and sound-based sentence method and mixed method.

**Keywords:** Mentally disabled students, special education class, teaching reading and writing.

## GİRİŞ

Eğitim insanın doğumuyla birlikte başlayarak hayatı boyunca devam eder. Bireyin eğitim öğretim programlarıyla tanışması ise, okulöncesi eğitimle başlayarak ilköğretimle devam etmektedir. Okulöncesi programlarında çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal alanlardaki gelişimini ilerletmeyi amaçlayan programlar uygulanarak aynı zamanda okuma-yazma çalışmalarına hazırlık yapılmaktadır. Okuma ve yazma sesli sembollerin zihinde çeşitli süreçlerden geçerek anlamlandırılmasıdır (Cemaloğlu, 2001; Akyol, 2012). Okuma ve yazmanın öğrencilere kazandırılmasında öğretmenler farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Okuma ve yazma öğretimi alanında çalışan bilim adamları daha kısa sürede öğrencinin zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimine en uygun olan öğretim yöntemini belirlemek için çalışmaktadırlar (Çelenk, 2003).

Akyol'a (2007) göre, ülkemizde okuma-yazma öğretiminde bireşimsel, çözümsel ve karma yöntemler kullanılmaktadır. Bireşimsel yöntemlere göre okuma yazma öğretimine, önce harf ve seslerin ya da hece ve kelimelerin öğretilmesi ile başlanır. Parçadan bütüne, tümevarım yöntemleri olarak da adlandırılmaktadırlar. Olay ve varlıkların bir bütün olarak ele alınıp daha sonra parçalara ayrıştırılmalarına çözümlene denir (Calp, 2003). Çözümlene yönteminde, cümle ya da cümleler kelimelere, kelimelerden hece ve harflere ayrıştırılarak okuma ve yazma öğretilir. Ülkemizde bu yöntemin tümdengelim ve bütünden parçaya olarak da adlandırıldıkları gözlenmektedir. Karma yöntemle okuma-yazma öğretimi diğer yöntemlerden ayrı bağımsız bir yöntem değildir. Bu yöntemin uygulanmasında belirli bir sıra olmadığı gibi çözümlene ve birleştirme yöntemleriyle de iç içe kullanılır (Cemaloğlu, 2001). Bu yöntemde, öğretime cümle ve kelimelerle başlanır. Ardından hemen hece ve harf verilerek öğrencilere cümle, kelime, hece ve harf birlikte kavratılmaya çalışılır.

Her öğrenci birinci sınıfa geldiklerinde aynı özelliklere sahip olamayabilir. Öğrencilerdeki bu farklılıklar sosyo-ekonomik nedenlerden olabileceği gibi çeşitli nedenlerden dolayı oluşmuş beyinle ilişkili özörlere de bağlı olabilir (Cemaloğlu, 2001). Çelenk'e (2003) göre, öğrencinin gelişimini çeşitli nedenlerden dolayı (geçirdiği hastalık, engel durumu) sağlayamaması, öğrencinin psikolojik durumu, çevresel etmenler, eğitim öğretim programları ve öğretmen yaklaşımları bazı öğrencilerin okuma-yazma etkinliklerinde akranlarından geri kalmalarına neden olabilmektedir. İlköğretim programlarındaki okuma-yazma ile ilgili amaçlar o yaştaki bütün öğrencilerin kazanabileceği ve başarabileceği amaçlar olarak hazırlanmasına rağmen bazı öğrencilerin bu amaçlara ulaşmakta zorlandığı, geri kaldığı ya da hiç başaramadığı gözlenebilmektedir (Binbaşoğlu, 2004). Öğrenciler, okula başladıktan sonra okuma-yazma eğitimlerine başlamakta ve kısa bir süre içerisinde de okuma-yazmayı öğrenmektedirler. Bununla birlikte, bazı öğrencilerde zihinsel işleyişteki geriliklerinden dolayı, okuma-yazma becerilerini yaşlıları ile aynı süre içerisinde kazanamamaktadırlar. Okuma-yazma etkinliklerini geç öğrenen bir öğrencinin diğer derslerdeki içeriği öğrenmeleri de olumsuz yönde

etkilenmektedir. Bu olumsuz etkilenme birçok farklı nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, bu tür güçlükler gelişimsel bir problem veya beyin fonksiyonlarının yetersizliğinden kaynaklanabilir (Özsoy, Eripek ve Özyürek, 2002).

Çeşitli nedenlerle okuma ve yazmayı öğrenemeyen çocuklarda genellikle zihinsel bir yetersizliğe rastlamak mümkün olabilir. Zihin engelliliği; zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireylerdir (MEB, 2006). Zihin engelliliği ya da başka nedenlerden dolayı okuma- yazmayı öğrenemeyen öğrencilere, destek eğitim (Akçamete, Gürgür ve Kış, 2003) ya da özel eğitim sınıflarında farklı uygulamaların yapılması gerekir. Okuma-yazmaya hazır olma, öğrencilerin takvim yaşından çok bireysel gelişim ve yeterlilikleriyle ilgilidir. Herhangi bir yetersizliği olmayan öğrencilerde okuma-yazmaya hazır olma genellikle 6 yaş civarında iken, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde yetersizliğin derecesine göre ileri yaşlara kadar geciktiği söylenebilir. Öğrenme hızları, yetersizliği olmayan akranlarından daha yavaş olan bu çocuklar, diğer çocukların bir yıl içinde öğrendikleri okuma-yazma becerilerini daha uzun sürede ve zor öğrendikleri bilinir (Sarı, 2003).

Lewis'e (1991) göre, geç öğrenen çocuklar, sınıfta veya sınıf dışı etkinliklerde bir desteğe gereksinim duymaktadırlar. Türkiye'de zihin engelli öğrencilere de farklı şekillerde destek verilmektedir. Zihin engelli öğrenciler okullarda normal sınıf içerisinde kaynaştırma eğitimi ya da okullarda özel eğitim sınıfı adı altında eğitim alabilmektedirler. Özel eğitim sınıfı; durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren öğrenciler için, okul ve kurumlarda yetersizlik türü, eğitim performansları ve özelliklerine göre açılan sınıflardır (MEB, 2006).

Özel eğitim sınıflarında eğitim gören zihin engelli öğrencilerin eğitimlerinde, okullarda uygulanan programların yavaşlatılmış şeklinde verilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Zihin engelli öğrenciler bu sınıflarda özellikle akademik (okuma-yazma, matematik, hayat bilgisi) dil becerileri, sosyal ve duygusal alanlarda eğitim aldıkları bilinmektedir.

Özel eğitim sınıflarında eğitim gören bu öğrencilere, bu sınıflarda gördükleri eğitim aracılığıyla yaşamlarının diğer dönemlerinde başarılı olabilmeleri için farklı yöntem ve tekniklerle okuma-yazma becerileri kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Özellikle zihin engelli öğrenciler okuma-yazmayı yaşitlarına göre daha uzun süre ve güçlükte kavradıkları için, bu sınıflarda okuma-yazma öğretiminin nasıl, hangi yöntem ve tekniklerle kazandırıldığının merak edildiği söylenebilir.

Alan yazın da yapılan araştırmalar incelendiğinde; Başal ve Batu (2002) zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretme konusunda özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görüş ve önerilerini inceleyen araştırmalarında, okuma yazma öğretiminde genellikle cümle yöntemini kullandıklarını ancak gerektiğinde farklı yöntemlerden de yararlandıklarını, aileden destek olmaksızın öğretimin zor olduğunu, araç-gereç sıkıntısı, kaynak eksikliği gibi sorunların yaşandığını belirlemişlerdir. Dündar, (2006) orta düzeyde zihin engelli çocuklarda ses temelli ve cümle çözümlene yöntemlerinin etkililiklerini karşılaştırmış ve ses temelli cümle yönteminin, cümle çözümlene yönteminden daha etkili olduğunu bulmuştur. Öğretmenlerin ilk okuma yazma öğretiminde çözümlene ve ses temelli cümle yöntemleri hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlayan Tok, Tok ve Mazı (2008) ses temelli cümle yöntemiyle daha kısa sürede okumaya geçildiği, Türkçe'nin ses yapısına daha uygun olduğu, bitişik eğik yazının daha zevkli

ve akıcı yazıldığı, çözümlene yöntemiyle ise, daha anlamlı ve hızlı okunduğu, okuma ve yazma sırasında noktalama işaretlerine daha fazla uyulduğu, dik temel harflerle yazılmış yazıların okunmasının daha kolay olduğu sonucuna varmışlardır. Şengül ve Akçin, (2010) özel eğitim öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilere okuma yazma öğretiminde kullandıkları yöntemlerle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında özel eğitim öğretmenlerinin okuma yazma öğretiminde tek bir yöntemle bağlı kalmadıkları fakat ağırlıklı olarak ses ve cümle çözümlene yöntemlerini kullandıklarını tespit etmişlerdir.

Zihinsel öğrenme yetersizliği olan öğrencinin okuma-yazmayı öğrenmiş olması kendine güveninin artmasına ve buna bağlı olarak sosyalleşmesine de katkıda bulunur, çevresini genişletir, zihinsel ve motor gelişimine yardımcı olur ve yaşamını kolaylaştırır. Zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların okuma-yazma öğretiminde çok daha dikkatli bir hazırlık devresi gerekmektedir. Bu nedenle algının her alanında (görsel, işitsel, dokunsal) eğitim verilmeli ve çocuğun gereksinimlerine uygun yöntemler kullanılmalıdır. Çocuğun tüm yeterlilik ve yetersizlikleri belirlenmeli ve hedefler bu gelişimsel düzey temel alınarak saptanmalıdır (Sarı, 2012).

Okuma-yazma öğretiminde öğrencilerin geç ve güç okumasını engellemek için öğretmenlerin eğitim ve öğretim alanında meydana gelen gelişimleri takip etmesi ve uygun yöntemi seçmeye özen göstermesi gerekir (Cemaloğlu, 2001). Ayrıca öğrenme özellikleri düşünüldüğü zaman zihin engelli öğrenciler için okuma-yazma öğretiminde uygun yöntem seçimi de çok önem kazanmaktadır. Türkiye’de ilk ve ortaokullardaki özel eğitim sınıflarında yaklaşık kırk bir bin öğrenci bulunmaktadır (MEB, 2017). Dolayısıyla, özel eğitim sınıflarında görev yapan öğretmenlerin zihin engelli çocuklara okuma ve yazmayı hangi yöntemlerle öğrettikleri merak edilmektedir. Bu araştırmanın amacı, özel eğitim sınıfına devam eden zihin engelli öğrencilerin okuma-yazma öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Özel eğitim sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler nelerdir?

2. Özel eğitim sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok tercih edilen yöntem hangisidir?

## **YÖNTEM**

### **Araştırma Modeli**

Bu araştırmada ‘Nitel Araştırma Yöntemi’ kullanılmıştır. Bu araştırmada nitel yaklaşımla veri toplanması ve hazırlanması bu araştırmaya katılan çalışma grubundan daha detaylı ve zengin bilgiler elde edilebilmesi içindir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

### **Çalışma Grubu**

Bu araştırmanın çalışma grubu, Konya ilinde bulunan İlköğretim Okullarındaki özel eğitim sınıf öğretmenlerini kapsamaktadır. Çalışma grubuna Konya ili özel eğitim sınıflarında

çalışan özel eğitim öğretmenlerinin tamamı seçilmiştir. Aşağıdaki tabloda çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin sayısı ve çalıştıkları okullarla ilgili bilgiler yer almaktadır.

**Tablo 1.** Konya İli Merkez İlçelere Göre Özel Eğitim Sınıf ve Öğretmen Sayıları

<b>Konya İli Merkez İlçeleri</b>	<b>Sınıf Sayısı</b>	<b>Görüşülen Öğretmen Sayısı</b>
Meram	9	9
Selçuklu	13	13
Karatay	5	5
<b>Toplam</b>	<b>27</b>	<b>27</b>

### **Veri Toplama Araçları**

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ uygulanmıştır. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu, önce alan yazında ortaya çıkan durumlar iyice analiz edildikten sonra bir form oluşturulup ve bu formda sorular belirlenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunu geliştirme süreci aşağıdaki maddelerde sıra ile belirtilen sürece uygun şekilde geliştirilmiştir.

1. Alanyazını ışığında beş temel soru belirlenmiştir.
2. Beş soru danışmanla değerlendirerek üç soruya düşürülmüştür.
3. İki ölçme ve değerlendirmeci ile özel eğitim alanında uzmanlığını almış iki araştırmacı ile görüşüldükten sonra araştırmanın amacı da göz önüne alınarak soru sayısı ikiye dönüştürülmüş ve kullanıma uygun hale getirilmiştir.
4. Özel eğitim sınıflarında çalışan üç öğretmenle görüşülerek pilot çalışma yapılmış ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formuna son hali verilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

### **Verilerin Analizi**

Bu araştırmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden biri olan ‘görüşme’ yöntemine ait tekniklerden ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ aracılığı ile toplanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve kayıt edilen verilerin transkriptleri ‘içerik analizi’ yöntemiyle analiz edilmiştir. Bunun için cümleler kodlanmış ve cümleler tek tek okunarak kelimeler belirlenmiş ve analiz yapılarak temalar oluşturulmuştur. Ortaya çıkan temalar daha sonra araştırmanın amacına uygun şekilde düzenlenerek kesit alma yöntemi ile bulgular kısmında sunulmuştur.

## **BULGULAR**

Bu bölümde araştırmadan ortaya çıkan bulgular yer almıştır. Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü İlköğretim Okulları Özel Eğitim Sınıflarında görev yapan Özel Eğitim Sınıf Öğretmenlerinin zihin engellilere okuma-yazma öğretiminde kullandıkları yöntemlere ilişkin öğretmen görüşleri sorulara göre analiz edilmiştir.

### Soru I. Zihin Engelli Öğrencilere Okuma-Yazma Öğretimlerinde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlere Yönelik Görüşleri

Araştırma sırasında 27 (%100) öğretmenle görüşülerek elde edilen bulgulara göre, zihin engelli öğrencilerin okuma-yazma öğrenim yöntemlerinde öğretmenlerin farklı yöntemler kullandıkları gözlenmiştir. Öğretmenlerin kullandıkları yöntemler Bireşimsel, Çözümsel ve Karma Yöntemler olmak üzere gruplandırılarak aşağıda öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ve görüşlerine yer verilmiştir.

**Tablo 2.** Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Bireşimsel Yöntemlere Göre Dağılımı

Ses Temelli Cümle Yöntemi	Ses Yöntemi	Harf Yöntemi	Hece Yöntemi
10	9	5	2

Görüşme yapılan öğretmenlerden üçte biri kadarı (10: %37) ses temelli cümle yöntemini, zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde uyguladıklarını belirtmişlerdir. Görüşlerine başvuru yapılan öğretmenler ses temelli cümle yönteminin daha uygun olduğunu çünkü sesi kavradıkları zaman daha kısa sürede sonuca vardıklarını ve daha çabuk okuma-yazmaya geçtiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler zihin engelli öğrencilerin ezberleme kabiliyetlerinin yetersiz olduğundan dolayı ses temelli cümle yöntemini kullandıklarını söylemişlerdir. Bunun yanında öğretmenlerden ses temelli cümle yönteminde kullanılan materyallerin diğer yöntemlere göre çok olmasından dolayı bu yöntemi tercih ettiklerinin bildirmişlerdir. Zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, ses temelli cümle yöntemi ile ilgili bir öğretmenin görüşleri sunulmuştur.

*“Daha çok ses temelli cümle yöntemini kullanıyoruz. Bu yöntemle daha etkili oluyor çocuklar sesi kavradığı zaman daha kısa sürede sonuca varıyoruz. Bana göre ses temelli daha uygun” (Ö, 17).*

Görüşülen öğretmenlerden bazıları (10: %37) ses temelli cümle yöntemini kullandığını fakat bunların yedisi el yazısını kullanmadığını bunun yerine düz yazıyı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Ayrıca öğretmenler el yazısının zihin engelli öğrencilerin kas gelişimlerine uygun olmadığını ve harfleri birleştirmede sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında, görüşülen öğretmenlerden bazıları el yazısının günlük hayatta fazla kullanılmadığını ve öğrencilerin bu harfleri görmediklerini belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak el yazısının fazla kural içerdiğini ve zihin engelli öğrencilerinde fazla kuralları yerine getirmesinin de zor olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmenlere göre;

*“El yazısında müthiş bir imkânsızlık yaşadım çocuklar öğrendiği içinde el yazısını hayatta görmedikleri bir şey yani ilişkilendiremediler. Baktılar kaldılar öğretmenim o harf ne bu harf ne biz bunu öğrenmedik biz bunu bilmiyoruz gibisinden bir olay yaşadım ve gerçek hayatta da sürekli görmediklerinden sıkıntı yaşıyorlardı” (Ö, 1).*

Bunun yanında ses temelli cümle yöntemini kullanan öğretmenlerden bazıları da el yazısını, öğrencinin zihinsel durumuna ve geçmiş deneyimlerine göre kullandıklarını vurgulamışlardır.

Görüşülen öğretmenlerden (9: %33) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde ses yöntemini kullandıklarını söylemişlerdir. Görüşülen öğretmenlerden bazıları ses yöntemini öğrencilerin artikülasyon bozukluklarından dolayı çıkaramadığı yada çıkarmakta zorlandığı

sesler olduğunu ve bu yüzden bu yöntemin etkili olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler diğer yöntemlerde öğrencilere fazla zaman kaybettirildiği ve sesi kavratmanın kısa sürdüğü için bu yöntemi benimsediklerini belirtmişlerdir. Zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, ses yöntemi ile ilgili bir öğretmenin görüşleri de aşağıda sunulmaktadır.

*“Ses yönteminde mesela çocuk r’yi, s’yi, ş’yi diyelim direk s, r şeklinde söyleme yerine rrrr, sss, şşş gibi ifadelerle daha aşına olabiliyorlar. Dolayısıyla artikülasyon bozukluklarını da bu şekilde biraz daha aza indirgemiş olabiliyoruz” (Ö, 4).*

Görüşmeye katılan öğretmenlerden beş tanesi ise (5: %18) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde harf yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenler harf yönteminde, hayvansal figür ve yakın çevrelerinden seçtikleri eşya ve nesnelere aracılığıyla öğrencilerin harfleri daha çabuk kavradıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde, normal öğrenciler için kullanılan bu yöntemlerin bu grup öğrencilerde kullanılmaması veya öğretilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, harf yönteminin kullanılması ile ilgili öğretmen görüşlerinden alınan kesitler aşağıda sunulmaktadır.

*“Bizim çocuklarımız ağır öğrenen yani normal çocuklarla aynı yöntemi kullanmak abesle iştigalden başka bir şey değil. Takdir edersiniz. Çünkü bizim öğrencilerimiz normal öğrenci değil. Normal öğrenciler için elat grubu tamam devlet bunu vermiş bu uygulanabilir ama bu öğrenciler adı üstünde ağır öğrenen öğrenciler ben bu öğrencilerde harf yönteminin kullanılması taraftarıyım ve daha sağlıklı olacağını düşünüyorum” (Ö, 3).*

Görüşmeye katılan öğretmenlerden sadece iki’side zihin engelli öğrencilere okuma-yazmayı öğretimde hece yönteminden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenler, zihin engelli öğrencilerin okuma-yazmayı öğrenmelerinde öğrencilerin durumlarının önemli olduklarını bildirmişlerdir. Zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, hece yöntemi ile ilgili öğretmen görüşlerinden kesitler aşağıdadır.

*“Öğrencilerin alabilme durumlarına göre ağır orta ve hafif düzeydeki engelli zihin engelli olma durumlarına göre kullanıyorum. Bu hece yöntemini çünkü her öğrencinin kapasitesi farklı olabiliyor. Öğrenci hangisini alabiliyorsa hangisinde başarılıysa o yöntemi kullanıyorum” (Ö, 12).*

**Tablo 3. Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Çözümsel Yöntemlere Göre Dağılımı**

Cümle Yöntemi	Sözcük Yöntemi	Öykü Yöntemi
11	3	7

Görüşme yapılan öğretmenlerden yaklaşık yarısı (11: %41) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde cümle yönteminden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenler, öğrencilerin, parçadan ziyade bütünü gördüklerini, bütünü daha kolay algıladıklarını ve yaşam içerisinde daha iyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, cümle yönteminde verilen cümleyle birlikte cümleyi açıklayan resimlerinin de birlikte verilmesinin öğrencinin hatırlaması açısından önemli olduğunu ve verilen cümlelerin günlük yaşamda kullanıldığı için öğrencilerde iz bıraktığını söylemişlerdir. Bunların yanında öğretmenler, cümle

yöntemiyle öğretimde, zihin engelli öğrencilerin cümleyi öğrendikçe ‘öğreniyorum psikolojisini’ yaşamalarının onların öğrenmelerine olumlu katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak öğretmenlerin, cümle yöntemiyle öğretimde, verilen fişlerin öğretimde kalıcılığı sağladığını ve hatırlamayı kolaylaştırıcı özelliğe sahip olduklarını belirten bulgular elde edilmiştir. Aşağıda bu görüşlerle ilgili bir öğretmenden alınan kesit sunulmuştur.

*“Çocuk topyekün görüyor. Parçadan ziyade bütünü görüyor ve bu bütünü daha kolay algılıyor ve yaşamda daha iyi kullanabiliyor. Yani e-e sesinden ziyade Ali daha anlamlıdır. Ali okula gel kafasında şablona denk geldiği için ve öğrenme psikolojisine de beynin algısı böyle olduğu için daha uyumlu olduğunu düşünüyorum yani beynin işleyişi ve öğrenmenin içeriği ile ilgili olduğu için cümle temelli cümle öğretiminin daha doğru olduğunu düşünüyorum. Nitekim görüyorum da” (Ö, 2).*

Görüşülen öğretmenlerden birkaçı (6: %22) cümle öğretimiyle okuma-yazma öğretmenin, zaman aldığı ve uzun bir süreç olduğunu bildirmişlerdir. Bunun yanında cümle yönteminin yapısının çok karışık olduğunu, cümleleri kesip kelime, kelimeleri kesip hece oluşturmada büyük problemler yaşadıklarını söylemişlerdir. Bunlara ek olarak, cümle yöntemiyle okuma-yazma öğretimde, cümlelerin uzun olmasından dolayı söylenmesinin ve kavranmasının kolay olmadığını belirtmişlerdir. Aşağıda bu konuyla ilgili bir kesit sunulmuştur.

*“Bazı öğrencilerde kelimedede sıkıntı var. Yani cümleyi böldüğünüz de kelimelerde sıkıntılar yaşıyorlardı. Bazılarında bunu yaşamadık bazılarında da heceye böldüğümüz de sıkıntı yani kelimeleri heceye bölmeye başladığımızda bu sefer sıkıntılar başladı. Yine bocalama ve dağıtma olayı başladı” (Ö, 19).*

Görüşme yapılan öğretmenlerden yaklaşık dörtte biri (7: %25) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde öykü yöntemini kullandıklarını bildirmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin günlük hayatta sık kullandığı kelimeler, karşılaştığı olaylar ve belirli gün ve haftalarla ilgili kısa süreli öyküler oluşturduklarını söylemişlerdir. Onlara göre, öykülerin gündelik hayattan ve kısa olarak seçilmesi öğrencinin unutmaması ve hatırlaması açısından önemli olduğunu söylemişlerdir. Aşağıda zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, öykü yöntemi ile ilgili bir öğretmenin görüşü sunulmuştur.

*“Öykü metinler oluşturuyoruz. Kendimize göre çocuğun kullandığı kelimeler efendim evinde okulda karşılaştığı olaylarla ilgili veya belirli gün ve haftalarla ilgili böyle metinler oluşturuyoruz. Onlardan çalışma yapıyoruz” (Ö, 25).*

Görüşme yapılan öğretmenlerden üç tanesi (3: %11) zihin engellilere okuma-yazma öğretiminde sözcük yöntemi kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden bazıları öğrencilerinin bireysel gelişimlerinin farklılık arz ettikleri için bu yöntemi kullandıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin zihinsel özelliklerinin ağır olmasından dolayı bu yöntemi tercih etmişlerdir.

*“Öğrencilerin bireysel yetenekleri doğrultusunda yöntem seçmek zorunda kalıyoruz. Bu benim öğrencilerim ağır düzeyde olduğu için daha çok sözcük yöntemini tercih ediyorum” (Ö, 6).*



**Tablo 4.** Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Karma Yöntem ve Diğer Görüşlere Göre Dağılımı

Karma Yöntem	Diğer Yöntemler
9	3

Görüşme yapılan öğretmenlerden yaklaşık üçte biri (9: %33) karma yöntemi kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenler zihin engelli öğrencilerin okuma-yazma öğrenmelerinde öğrencilerin durumlarına ve performansına göre bu yöntemi kullandıklarını, ayrıca öğretmenler bu yöntemle, öğrencilere daha az sürede daha çok şey öğretmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. Bunlara karşın zihin engelli öğrencilerin her gün aynı performansa ve öğrenme isteğine sahip olmadıklarını dolayısıyla öğrenme hızlarının farklılaştığını vurgulamışlardır.

*“Bu öğrencilerimizin durumları çok farklılık gösterdiği için cümle döneminde, hece döneminde, kelime döneminde çok farklılıklar gösterdikleri için ağırlıklı olarak karma yöntemi de kullanıyoruz. Yani öğrencinin durumuna göre, gelişimine göre, performansına göre bunu değiştirebiliyoruz” (Ö, 7).*

Görüşme yapılan öğretmenlerden birkaçı da (2: %7) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde bilgisayardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre, bilgisayar hem göze hem de kulağa hitap etmektedir. Bunun yanında öğrencilerin dersi heyecanla izlediklerini ve dinlediklerini bildirmişlerdir. Aşağıda bu görüşlerle ilgili öğretmen görüşleri sunulmaktadır.

*“Hem göze hem kulağa hitap ettiği için biraz daha çocuklar heyecanla izliyorlar, dinliyorlar bende yardımcı oluyorum beraber bilgisayarda izlediğimiz için bu biraz daha sağlıklı” (Ö, 3).*

Görüşülen öğretmenlerden biri zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde ve diğer derslerde öğrencilere uygun kaynak kitap olmadığını ve hazırlanmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler uygun ders kitaplarının olması durumunda okuma-yazma öğretiminin daha kısa sürede gerçekleşebileceğini de söylemişlerdir. Bunun yanında sınıflarında materyal eksiklerinin olduğunu da bildirmişlerdir.

*“Bize verilmiş, aynı bizim için hazırlanmış hiç bir kitap yok. Materyal yok. Ne matematikte var ne hayat bilgisinde var. Biz artık buralarda çocuğun seviyesine bakıyoruz. Çocuk ikinci sınıf üçüncü sınıf seviyesinde ise onların kitaplarından faydalaniyoruz ama bu Türkçe olsun matematik olsun sosyal hayat bilgisi olsun biz onlardan faydalaniyoruz. O dersleri de o kitaplardan yapıyoruz ama istiyoruz ki şimdiye kadar hiç hazırlanmamış böyle bir materyal yok en kısa zamanda yapılır çünkü özel eğitim sınıfları büyük bir sayıya ulaştı” (Ö, 25).*

## **2. Zihin Engelli Öğrencilere Okuma-Yazma Öğretiminde Öğretmenlerin En Çok Tercih Ettikleri Yöntemler**

Öğretmenlerin zihin engelli öğrencilerin okuma-yazma öğrenimlerinde en çok tercih ettikleri yöntemlerin farklılık gösterdiği bulgularına rastlanmıştır. Aşağıda öğretmenlerin en çok

tercih ettikleri yöntemler Bireşimsel, Çözümsel ve Karma Yöntemler olmak üzere gruplandırılarak ilgili bilgiler sunulmuştur.

**Tablo 5.** Öğretmenlerin En Fazla Tercih Ettikleri Yöntemlerin Bireşimsel Yöntemlere Göre Dağılımı

Ses Temelli Cümle Yöntemi	Ses Yöntemi	Harf Yöntemi	Hece Yöntemi
6	4	1	-

Görüşme yapılan öğretmenlerden birkaçı (6: %22) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde ses temelli cümle yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden bazıları ses temelli cümle yöntemiyle zihin engelli öğrencilerin daha çabuk okuma-yazmaya geçtiklerini söylemişlerdir. Ayrıca öğretmenler ses temelli cümle yönteminde, sesleri verirken çevremizdeki günlük hayatta kullandığımız araç gereçlerden yaralandıklarını bildirmişlerdir.

*“Mesela bir r sesini vereceğim zaman örneğin r sesini vereceğim zaman bu sesi çıkaran çevremizde neler var örnek bir motor. Mesela m sesini vereceğimiz zaman annemiz çok güzel bir yemek yapmıştır mmm gibi örneğin dışarıya çıktığında bir dondurma alıyor çocuklar mmm hangi sestir bu, bu şekilde veriyoruz. Daha çok daha çok görsellerle günlük hayatta kullandığımız araç gereçlerle bütün sesleri veriyoruz” (Ö, 17).*

Zihin engelli öğrencilere okuma-yazmayı öğretimde ses temelli cümle yöntemini tercih eden altı öğretmenden beşi el yazısını kullanmadıklarını bunun yerine düz yazıyı tercih ettiklerini, biri ise yazabilen öğrencilere el yazısını yazamayan öğrencilere ise düz yazıyı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Onlara göre, el yazısı, zihin engelli öğrencilerin el kasları yeterince gelişmediğinden ve el yazısı fazla kural içerdiğinden uygun düşmemektedir.

*“Çocuklara bak çocuğun eli kasları gelişmemiş, eli kıvrılmıyor. Kalemi tutamıyor. Bu çocuk normal yuvarlak harfleri e gibi o gibi harfleri veya böyle g’leri y’leri yapamadığını gördük ve bunları bu çocuk yapamadığı halde nasıl el yazısı yazsın” (Ö, 20).*

Görüşmeye katılan öğretmenlerden dört tanesi (4: %15) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok tercih ettikleri yöntemin ses yöntemi olduğunu belirtmişlerdir. Bu öğretmenler, ses yönteminin kullanışlı olduğunu ve öğrencilerin sesi öğrendikleri zaman sesli harfleri yan yana getirip kolayca kelime ve cümle oluşturabildiklerini, öğrencilerin fazla güçlük çekmediklerini bildirmişlerdir. Ayrıca bu öğretmenler ses yönteminin kullanışlı olduğunu da söylemişlerdir. Bunlarla birlikte zihin engelli öğrencilere ses yöntemiyle okuma-yazma öğretiminde bir sesi kavratmadan diğerine geçilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

*“Ses yöntemini neden tercih ediyorum çünkü çocuk sesi bildiği zaman sesli harfleri de bildiği zaman yan yana getirip kolayca kelime ve tümce oluşturabiliyor. Güçlüğü çok fazla çekmiyor” (Ö, 18).*

Görüşme yapılan öğretmenlerden biri ise (1: %4) zihin engelli öğrencilere okuma-yazmayı öğretimde en çok harf yöntemini kullandıklarını bildirmişlerdir. Görüşme yapılan bu öğretmenler harf yöntemini çok az beceri gerektirdiği ve karmaşık bir yapısı olmadığından kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca harf yöntemiyle zihin engelli öğrencilere daha kısa sürede

okuma-yazma öğretilebileceğini söylemişlerdir. Zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, harf yöntemini en çok tercih eden öğretmenin görüşü aşağıda sunulmuştur.

*“Harf yöntemi daha çok aşına olabiliyorlar. Çok az beceri gerektiriyor. Çok karmaşık bir yapısı yok. Dediğimiz gibi figürlerle nesnelere çok daha zihne algılayabiliyor. Çevresindeki diğer eşyalar ona uyum sağlayabiliyor” (Ö, 4).*

**Tablo 6.** Öğretmenlerin En Fazla Tercih Ettikleri Yöntemlerin Çözümsel Yöntemlere Göre Dağılımı

Cümle Yöntemi	Sözcük Yöntemi	Öykü Yöntemi
10	1	-

Görüşme yapılan öğretmenlerden çoğu (10: %37) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok cümle yöntemini tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu öğretmenler, öğrencilerin bütünü görüp daha sonra özele doğru daha hızlı inerek öğrendikleri için bu yöntemi kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlere göre öğrenciler ilk anda parçayı algılamadıklarını ancak bütünü algıladıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde bu yöntemde hem öğrencilerin hem de kendilerinin daha başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak cümle yönteminde öğrencilerin farklılık yaşadıklarını ve nitekim bu yöntemin daha etkili olduğunu söylemişlerdir. Aşağıda bu görüşlerle ilgili kesitler sunulmaktadır.

*“Çünkü çocuk ilk anda küçük parçayı algılayamıyor. İlk anda bütünü algılıyor. Bizim çocuklarımız. Bütünü algılıyorlar o anda cümleyi algılıyorlar” (Ö, 8).*

Görüşme yapılan öğretmenlerden biri ise (1: %4) zihin engelli öğrencilere okuma-yazmayı öğretimde en çok sözcük yöntemini tercih ettiğini bildirmişlerdir. Bu öğretmen, sözcük yöntemini, sınıfındaki öğrencilerin genel olarak zihinsel açıdan hafif düzeyde olmadıklarını düşündüğü için bu yöntemi kullandığını belirtmişlerdir. Zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretiminde, sözcük yöntemini en çok tercih eden öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmaktadır.

*“Ben dediğim şu yine her öğrenci farklı olduğu için ben kendi öğrencilerimde diyelim birisinde tümce yöntemiyle çalışıyorum ama genelinde sınıftaki zihin engelli öğrenciler hafif düzeyde olmadıkları için sözcük yöntemini tercih ediyorum dediğim gibi benim öğrencilerim o denli öğrenciler sözcükleri ne çıkartabiliyor veya yarım çıkartıyor ya da hiç çıkartamıyor. Ha her sözcüğü çıkartamıyor. Dolayısıyla ister istemez beğensem de beğenmesem de sözcük yöntemini kullanmak zorundayım” (Ö, 6).*

**Tablo 7.** Öğretmenlerin En Fazla Tercih Ettikleri Yöntemlerin Karma Yöntem ve Diğer Görüşlere Göre Dağılımı

Karma Yöntem	Diğer Görüşler
3	2

Görüşme yapılan öğretmenlerden birkaçı (3: %11) zihin engelli öğrencilerin okuma-yazma öğrenmelerinde karma yöntemi kullandıklarını söylemişlerdir. Zihin engelli öğrencilere karma yöntemle öğretim yapan öğretmenler, karma yöntemi öğrencilerin, okuma-yazma

öğrenmelerinde buldukları seviyelerine, birikimlerine ve ihtiyaçlarına göre kullandıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda öğretmen görüşlerinden kesitler sunulmuştur.

*“Şimdi dedim ya biraz önce ben karma yöntem kullanıyorum. Yerine göre cümle yerine göre kelime yerine göre hece yani çocuklarımızın ihtiyaçlarına göre algıladığım durumlarına göre onu kullanıyorum. Hepsinden kullanıyorum” (Ö, 26).*

Görüşme yapılan öğretmenlerden birkaçı ise (2: %7) zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok kullandıkları yöntem sorusuna, öğrencinin performansına ve hangi yöntemle okuma-yazmaya başlamışlarsa o yöntemi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin daha önceki öğrenmeye başlamış oldukları yöntemin devam ettirilmesinin öğrencinin okuma-yazmayı öğrenmesinde daha faydalı olacağını bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerden biri sınıflarına gelen öğrencinin normal sınıftan kendilerine gelmiş olabileceğini ve tekrar kendi sınıflarına dönebileceği düşüncesiyle farklılık yaşamaması için bildiği yöntem üzerinde devam edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

*“Eğer çocuk cümle yöntemiyle aldıysa cümle yöntemiyle gitmesi daha mantıklı çünkü sil baştan yapıp çocuğun o kadar vaktini o kadar belleği olmuyor. Tekrar bir ses yöntemine geçecek kadar yani çocuk neyle başlamışsa öyle gitmeli mesela ses yöntemi daha son yıllarda geldi. Yeni yeni oturuyor. Bu çocuklar daha önceden beri eğer bu kurumlara devam ediyorsa ve cümle yöntemiyle de başladıysa öyle gitmesinde fayda var ama bu çocuk cümle yöntemiyle alamıyorsa ısrarla onun üstünde durmanın da bir anlamı yok” (Ö, 21).*

## **TARTIŞMA VE SONUÇ**

Özel eğitim sınıfına devam eden zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları okuma-yazma öğretim yöntemlerini ve en çok tercih ettikleri okuma-yazma öğretim yöntemlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma da, öğretmenlerin bireşimsel yöntemlerden ses temelli cümle öğretim yöntemi, ses yöntemi, harf yöntemi ve hece yöntemlerini, çözümsel yöntemlerden ise cümle yöntemi, öykü yöntemi ve sözcük yöntemini kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin karma yöntemine de başvurdukları bulunmuştur.

Başal ve Batu (2002) tarafından zihin engelli öğrencilere okuma yazma öğretme konusunda özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görüş ve önerilerini inceleyen araştırmada, okuma yazma öğretiminde öğretmenlerin genellikle cümle yöntemini kullandıkları ancak gerektiğinde farklı yöntemlerden de yararlandıkları, Şengül ve Akçin'in (2010) özel eğitim öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilere okuma yazma öğretiminde kullandıkları yöntemlerle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında öğretmenlerin tek bir yöntemle bağlı kalmadıkları fakat ağırlıklı olarak ses ve cümle çözümleme yöntemlerini kullandıkları araştırma sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, görüşme yapılan öğretmenlerden birçoğu zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok cümle yöntemini tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu öğretmenlere göre, cümle yönteminde bütünden parçaya gidilerek öğretim yapılması öğrencilerin öğrenme şekillerine uygun düşmektedir. Onlara göre, öğrenciler ilk anda bütünü gördükleri için bu yöntem zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde uygundur. Araştırma bulgularında, görüşülen öğretmenlerden biri zihin engelli öğrencilere en çok sözcük yöntemi kullandığını söylemiştir. Bu öğretmen, sözcük yöntemini sınıfındaki öğrencilerin

zihinsel düzeylerinin ağır olduğu için sözcük yöntemini tercih etmiştir. Ona göre, öğrenciler zihinsel açıdan ağır olduğu için bu yöntemi tercih etmektedir. Dolayısıyla, araştırmaya katılan öğretmenlerin zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde çözümsel yöntemlerden en çok tercih ettikleri yöntemin cümle yöntemi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok ses temelli cümle yöntemini kullandıklarını bildirmişlerdir. Bu öğretmenlere göre, ses temelli cümle yönteminde zihin engelli çocuklar çok hızlı okumaya yazmaya geçmektedirler. Bu sonuç Aker'in (2009) cümle yöntemiyle ses temelli cümle yönteminin etkiliği hakkında öğretmen görüşlerinin belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, öğretmenlerin ses temelli cümle yöntemini daha hızlı, daha kolay ve daha etkili olduğu için tercih ettikleri sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Ayrıca öğretmenlerden beşi ses temelli cümle yönteminde el yazısı yerine düz yazıyı tercih etmektedirler. Onlara göre, el yazısı ile okuma-yazma öğretimi, zihin engelli öğrenciler için uygun olmamaktadır. Zihin engelli çocukların okuma-yazma öğrenimlerinde, öğrencilerin fiziksel ve motor becerilerinin akranlarından geri olduğu ve normal öğrencilere uygulanan el yazısının zihin engelli öğrenciler için uygun olmadığı söylenebilir. Yine araştırma bulgularına göre, ses yöntemini, zihin engelli öğrencilerin okuma-yazma öğrenmelerinde en çok tercih eden öğretmenler de bu yöntemin çok kullanışlı olduğunu söylemişlerdir. Bu öğretmenlere göre, ses yönteminde öğrenciler sesi öğrendikleri zaman sesli harfleri yan yana getirip kolayca kelime ve cümle öğrenebilmektedirler. Dolayısıyla, araştırmaya katılan öğretmenlerin zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde bireşimsel yöntemlerden en çok tercih ettikleri yöntemin ses temelli cümle öğretim yöntemi ve ses yöntemi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları ise, zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde en çok karma yöntemi kullandıklarını bildirmişlerdir. Bu öğretmenlere göre, öğrencilerin okuma-yazmayı öğrenme sürecinde gerektiğinde bireşimsel gerektiğinde çözümsel yöntemlerden yararlanılmalıdır.

Öğrencilere okuma yazma öğretiminde doğru yöntemin seçimi önemlidir (Brabham ve Lynch-Brown, 2002). Türkiye'de öğrencilere okuma yazma öğretimi konusunda farklı yöntemlerin kullanıldığı bilinmektedir (Köksal, 2003). Diğer ülkelere bakıldığında da okuma yazma öğretimi hususunda farklı bakış açılarına ve yöntemlere rastlanılmaktadır (Gould, 2007). Araştırmamızda ülkemizde ve dünyada okuma yazma öğretim yöntemlerinin çeşitliliği ve farklılığı ayrıca dikkatimizi çekmiştir.

Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, özel eğitim sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilere okuma-yazma öğretiminde, özel eğitim sınıf öğretmenlerinin farklı görüşleri olduğu ve ortak bir yöntem etrafında birleşemedikleri bulunmuştur. Ayrıca özel eğitim sınıf öğretmenlerinin okuma-yazma öğretim yöntemlerinin hepsinde yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve zihin engelli öğrencilere yönelik okuma-yazma ile diğer ders kitaplarının olmaması, öğrencilere yönelik materyallerin üretilmemesi ve özel eğitim sınıflarındaki öğrencilerin gelişimsel özellikleri ve performanslarının aynı düzeyde olmamasının öğretmenlerin farklı yöntemler kullanmalarına neden olduğu ortaya çıkan sonuçlardandır. Bu araştırma da sırasıyla öğretmenlerin en çok tercih ettikleri yöntemler; cümle yöntemi, ses temelli cümle yöntemi ve ses yöntemi ile karma yöntem olarak belirlenmiştir. Diğer yöntemler de gereksinim olduğunda öğretmenler tarafından kullanılmaktadır.

### **ÖNERİLER**

1. Özel eğitim sınıflarına devam eden zihin engelli öğrencilere yönelik okuma-yazma ile ilgili ders kitapları ve yardımcı materyallerin hazırlanarak okuma-yazma etkinlikleri için kullanılmasını sağlama yöntemlerin başarıdaki etkisini yükseltebilecektir.
2. Özel eğitim sınıflarına kaydedilen öğrencilerin birbirine yakın düzeyde gelişimsel özelliklerine göre seçilmesi ve sınıfların kalabalık olmaması, kullanılan yöntemlerin okuma-yazma üzerindeki başarısını yükseltecektir.
3. Özel eğitim sınıf öğretmenlerinin okuma-yazma öğretiminde kullanabilecekleri öğretim yöntemleri konusunda sürekli olarak bilgilendirilmeleri gerekir.

### **KAYNAKLAR**

- Akçamete, G.; Gürgür, H.; Kış, A. (2003). Kaynaştırma Programlarına Yerleştirilmiş Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuma Yazma Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4/2, ss. 39-53
- Aker, Z. (2009) Zihinsel Engelli Öğrencilere Okuma Yazma Öğretiminde Kullanılan Ses Temelli Cümle Yöntemi ile Cümle Yönteminin Etkililiğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Akyol, H. (2007). Türkçe İlk okuma-yazma Öğretimi, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Akyol, H. (2012). Türkçe İlk okuma-yazma Öğretimi, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Alperen, N. (2001). Türkçe İlk Okuma ve Yazma Eğitimi Rehberi, Ankara: Alperen Yayınları
- Başal, M.; Batu, S. (2002). Zihin Özürlü Öğrencilere Okuma Yazma Öğretme Konusunda Alt Özel Sınıf Öğretmenlerinin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 3/2, ss. 85-98
- Binbaşıoğlu, C. (2004). İlk Okuma ve Yazma Öğretimi, Ankara: Nobel Yayınevi
- Brabham, E. ; Lynch-Brown, C. (2002). Effects of Teachers' reading-aloud styles on vocabulary acquisition and comprehension of students in the early elementary grades. *Journal of Educational Psychology*. 94/3, ss 465-473
- Calp, M. (2003). İlk Okuma-yazma Öğretimi, Konya: Eğitim Kitabevi
- Cemaloğlu, N. (2001). İlk Okuma-yazma Öğretimi, Ankara: Nobel Yayınları
- Çelenk, S. (2003). İlk Okuma-Yazma Programı ve Eğitimi, Ankara: Anı Yayıncılık
- Dündar, R. (2006) Orta Düzeyde Zihin Engelli Çocuklara Ses Temelli ve Cümle Çözümleme Yöntemlerinin Etkililiklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gould, J. S. (2007). Dil Becerilerinin Öğrenimi ve Öğretimine Oluşturmacı Bir Perspektif (Ed: Catherine Twomey Fosnot), (Çev. Ed. Soner Durmuş), Yapılandırmacılıkta Teori, Perspektifler ve Uygulama, Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
- Köksal, K. (2003). Okuma Yazmanın Öğretimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık

- Lewis, A. (1991). *Primary Special Needs and the National Curriculum*, London: Routledge, Aktaran: H. Sarı (2003). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Çağdaş Öneriler*, Ankara: PegemA Yayıncılık
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2004). *İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Klavuzu (1-5 sınıflar)*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi
- MEB, (2006). *Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği*. 31. 05. 2006 tarih ve 26184 sayılı Resmi Gazete
- MEB, (2017). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim*. 2016/2017. Y.T. 31.03.2017
- Özsoy, Y.; Özyürek,; M. Eripek, S. (2002). *Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Karatepe Yayınları
- Sarı, H. (2003). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Çağdaş Öneriler*, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Sarı, H. (2012). *Çoklu Yetersizliği Olan Öğrenciler*. (Edit: İ.H. Diken (2012), *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, (449/496), Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Şengül, H.; Akçin, N. (2010). *Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Okuma Yazma Öğretme Konusunda Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleri*. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 43/2, ss. 1-26
- Tok, Ş.; Tok, T.N.; Mazi, A. *İlk okuma Yazma Öğretiminde Çözümleme ve Ses Temelli Cümle Yöntemlerinin Değerlendirilmesi*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 53, ss. 123-144
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

### EXTENDED ABSTRACT

As Akyol (2007) said, in Turkey in reading and writing education, induction analytical and mixed methods are used. According to induction method reading and writing education firstly starts voice and alphabet or firstly syllable and alphabet. It is also named from piece to the whole as induction methods. It is induction that cases and assets firstly are taken into the consideration as a whole and then broken into pieces (Calp, 2003). In analysis method it is through words to sentences or sentences to words. In Turkey this method named as deduction or from pieces to the whole. With mixed method reading and writing teaching can not be separated from other methods. In application of this method there isn't a normal row and the other methods also can be used together. (Cemaloğlu, 2001). In this method teaching starts with sentences and words. After that syllable and alphabet are thought immediately and students learn all together.

In special education classes of mentally handicapped different methods and techniques should be used in order to be successful during teaching reading and writing skills. Generally the methods and techniques used in these classes ,especially if they are appropriate and succesful, are wondered by the other special education teachers.

The aim of this research is to determine which methods the teachers use and the method they prefer mostly in teaching reading and writing to the mildly mentally handicapped students who are enrolled in special classes and to light the way for further studies in future. In this research, twenty seven teachers were selected for this study who works in special classes in Konya Local Education Authority. The data were obtained through semi-structured interviews which is one of the qualitative research methods. The data were analyzed with the ‘Content Analysis Method’.

According to the findings, special education teachers use different methods in teaching reading and writing to mildly mentally disabled students. Since mentally disabled students in special education classes have different developmental characteristics and there are not ready to use reading-writing books and textbooks and other materials, the teachers have different approaches and use different methods they use in teaching reading and writing. According to the opinions of teachers, they prefer to use different methods. The most preferred methods, respectively, are sentence method, sound and sound-based sentence method and mixed method.

Special education teachers who teach reading and writing in special education classes do not use a common method. It is observed that they use different methods from each other and they also do not have sufficient knowledge. As the students are not in the same level, special education teachers prefer to use different methods according to the level of their students. They don't have enough materials and documents for their classes.

If the classes are selected according to the developmental level of the students and the numbers of the students in classes are not crowded, the methods used to teach reading and writing can be more effective. Special education teachers should be informed constantly about teaching reading and writing skills. Reading and writing materials and textbooks used in ongoing special education classes can enhance the effect of achievement. Families of these students should also participate in improving reading and writing education of their children.